

Paas-
campagne

2

Opening Voedselmarkt

6

Hart&ziel

Bijbelse
inspiratie
in praktijk

8

Paastoespraak Hanna Verboom

Over de symboliek van Pasen en de kracht van geven

Filmmaker en sociaal ondernemer Hanna Verboom verzorgt de paastoespraak van LoZ Millennials, Licht Oud Zuid, pioniersplek van de Protestantse Kerk Amsterdam.

foto: Nine Lijff

Filmmaker en sociaal ondernemer Hanna Verboom hoefde niet lang na te denken over de vraag of ze de paastoespraak van LoZ Millennials wilde verzorgen. Want het thema, de kracht van geven, gaat haar aan het hart.

Harmen Brethouwer

LoZ Millennials - de afkorting staat voor Licht Oud Zuid - is een pioniersplek van de Protestantse Kerk in Amsterdam-Zuid. Voor deze *community* voor twintigers en dertigers staan persoonlijke ontwikkeling, praktische spiritualiteit en

echte relaties centraal. Onder leiding van dominee David van der Meulen laat de beweging zich inspireren door onder meer filosofie, theologie en psychologie.

Dat is zichtbaar in een reeks verdiepende *masterclasses* over de liefde, waarvoor Hanna Verboom op 8 april een speciale paaseditie verzorgt. Ze acteerde en regisseerde, zette stichting

Get It Done op, lanceerde filmplatform Cinetree.nl en bedacht met dominee Paul Visser de interviewreeks *God op de Gracht* in de Noorderkerk.

Waarom ging je in op de uitnodiging van LoZ Millennials?

'De open benadering van de pioniersplek spreekt me aan. Als 36-jarige ben ik nog *nét* een *millennial*. Ik merk dat er een zoektocht gaande is onder mensen van mijn generatie. We vragen ons af wie God is in deze tijd en wat dat betekent voor de manier waarop we ons geloof beleven. Welke opvattingen zijn dogmatiek en welke sluiten echt aan op wat we geloven?'

Je betreft filosofie en psychologie bij je eigen zoektocht, waarom?

'Als christen vind ik de opdracht "Heb je naaste lief als jezelf" heel belangrijk, maar ik verdiep me ook graag in de vraag of het een universele waarheid is. Daarom ga ik in mijn paastoespraak in op hoe de wetenschap ernaar kijkt. Naast liefde is *zó* simpel en goed; hoe kunnen we zorgen dat we die meer in de praktijk brengen? Want iedereen is hard op zoek naar geluk en tevredenheid. Omzien naar je medemens is een belangrijk element daarvan.'

Hoe komt dat?

'Het raakt aan onze diepste drijfveer, onze *purpose* als mens: de wil om iets

bij te dragen aan het leven van een ander. Dat bevredigt ons tot in onze kern, daarvan ben ik overtuigd. Het gaat voorbij een "lekker gevoel", het gaat om de reden dat je er bent.'

Waarom houdt het onderwerp 'geven' je zo bezig?

'Ik heb een stichting, *Get It Done*, die begon als crowdfundingplatform voor kleinschalige ontwikkelingsprojecten. De vraag die me steeds meer bezighield, is wat nu de diepste beweegredenen van mensen is om iets aan een ander te willen geven.'

Lees verder op pagina 2

Paascampagne 2020

'Je kunt altijd opnieuw beginnen'

Wilfred Scholten

Wat betekent Pasen eigenlijk voor ons, kerkgangers en andere Amsterdammers? Wat kunnen we van de veertigdagentijd en de Stille Week naar Pasen toe verwachten? Zoals ieder jaar voert de Protestantse Kerk Amsterdam een campagne via flyers, sociale media en de website pasen020.nl om alle Amsterdammers te wijzen op wat Pasen voor hen kan betekenen. Je kunt altijd opnieuw beginnen, is het thema van de campagne.

Kerk als merk

Het idee voor zo'n campagne is er niet zomaar. Als Team Communicatie zijn we daar al na de kerstvakantie mee aan de slag gegaan. Dit jaar kwamen we al brainstormend op een nieuw, inspirerend spoor. Ons uitgangspunt was de vraag: waar staan we als Protestantse Kerk voor? Kun je de kerk als een merk zien, net als Apple, Nike en de Nederlandse Spoorwegen? Dat is niet oneerbiedig bedoeld, maar heel reëel. Op de markt van zingeving en geluk zijn we nog maar een bescheiden speler. Willen we als kerk nog gezien worden en onze boodschap gehoord, dan moeten we ons misschien wel veel meer gaan gedragen als een merk. Met hulp van een merkenstrategie hebben we daar met een groep mensen van binnen en buiten de kerk over nagedacht. Wie zijn we als kerk en wat hebben we de mensen in de buurt en in de stad te bieden? Vooral die laatste vraag is belangrijk, want niet de zender (de kerk), maar de ont-

vanger (de Amsterdammer) moet in de communicatie centraal staan. Wat is het 'verlangen' en met welke 'belofte' kan de kerk daarop inspelen?

Ontdek je zielsgeluk

Uiteindelijk hebben we een merkmissie geformuleerd: 'Ontdek je zielsgeluk'. Die boodschap moet steeds weer vertaald worden naar concrete situaties en momenten. Vandaar dat

we bij Pasen uitkwamen op wat het 'feest' (want dat is de opstanding van de Heer toch) voor ons betekent, gelovig of niet: je mag altijd opnieuw beginnen. Zo hopen we jong en oud aan te spreken.

Groene takje

Als we met Pasen ons eitje kapot slaan bij het ontbijt, denken we dit jaar misschien even aan dat groene, lenteach-

tige takje op het campagnebeeld en aan de kans die we in ons leven steeds krijgen om opnieuw te beginnen. Een echte paasgedachte!

Wilfred Scholten is hoofd Communicatie van de Protestantse Kerk Amsterdam.

Meer activiteiten en vieringen in de paastijd: pasen020.nl

Kleurwedstrijd

Bij deze *Kerk in Mokum* zit een paasposter. Kleur het witte ei en maak kans op een mooie paasprijs! Stuur voor 30 maart een foto van het versierde ei naar communicatie@protestantsamsterdam.nl. De winnaar krijgt voor 5 april bericht.

Paastoespraak Hanna Verboom over symboliek Pasen en de kracht van geven

Vervolg van pagina 1

Veel mensen weten niet wat hun *purpose* is. Als je eenmaal kunt beschrijven van welke manier van geven jij het meest enthousiast wordt, weet je beter aan wie je je tijd, geld of aandacht wilt schenken. Het effect wordt dan groter en duurzamer. Een accountant kan bijvoorbeeld meer energie krijgen van helpen in de soepkeuken van de daklozenopvang dan de boekhouding van een stichting doen.

Bij Get It Done ontdekte ik ook dat het effect van geven duurzaam wordt als mensen een wederkerige relatie opbouwen. Samen geven en ontvangen is beter dan simpelweg geld van A naar B sturen. Op basis van zulke lessen hebben we Get It Done vernieuwd, zodat we mensen inspireren om geven een grotere rol toe te kennen in hun leven.'

Dat klinkt alsof er goede en minder goede manieren zijn om te geven.

'Ik kom er steeds meer achter dat geven veel meer kan zijn dan geld geven of een dag vrijwilligerswerk doen. Tijd en aandacht kunnen waardevoller zijn.

Vooraf luisteren is een heel impactvolle manier van geven. Het gaat erom dat je je een andere manier van denken en doen eigen maakt. Grote voorbeelden zoals Jezus en Gandhi bewezen dat een gevende levenshouding mogelijk is.'

Is zo'n levensstijl ook haalbaar voor ons, gewone stervelingen?

'Absoluut. Het zit hem in de kleinste dingen. Volgens de onderzoeken die ik las, heeft een simpele daad of bescheiden gift veel effect. Je kunt de magie van geven al ervaren als je een ander het laatste restje koffie gunt! Het mooie is dat zo'n daad een *positive feedback loop* in gang zet. Je hersenen maken bepaalde stofjes aan waarvan je een fijn gevoel krijgt. Dat maakt de kans groot dat je het opnieuw doet. Zo wordt het een levensstijl.'

We geven dus eigenlijk ook voor ons eigen geluk?

'Onderzoeken laten zien dat mensen die veel geven, een betere gezondheid en algeheel welzijn ervaren. Er kan veel op-

sitief veranderen als we ons realiseren dat geven bij een gelukkig en gezond leven hoort, naast bewegen, goed eten en vrienden en familie zien.

Ik heb de indruk dat veel jongeren een tekort ervaren, omdat ze een gevoel van *purpose* missen. Ze zijn gewend om met zichzelf bezig te zijn. Niet in de laatste plaats vanwege sociale media, die eigenlijk allesbehalve sociaal zijn. Er is een grote honger naar echte verbinding. Daar biedt onze maatschappij weinig ruimte voor. De eenvoudige daad van geven, is een remedie tegen dat tekort.'

Dus eigenlijk hebben we honger terwijl het fruit binnen handbereik hangt...

'Ja, we zijn niet gewend om het te zien als fruit! Ik groeide op in Kenia en Oeganda, in dorpen waar mensen afhankelijk zijn van elkaar, van de gemeenschap. Als kind word je daar door het hele dorp opgevoed, niet alleen door je ouders. Voor mij voelt een houding van geven en ontvangen daarom heel logisch. Onze Nederlandse maatschappij is heel individualistisch. Ook het

kapitalisme begint bij het "ik". Dit in tegenstelling tot de Afrikaanse filosofie van *ubuntu* - "ik ben omdat wij zijn". Het begint bij wij, pas daarna ga je naar ik. Hier is het vaak andersom. Daardoor missen we iets heel wezenlijks.'

Waarom leent dit onderwerp zich voor een toespraak rond Pasen?

'Franciscus van Assisi zei het heel mooi: "Want in het geven, ontvangen wij." Daarin zie ik een link met de veelgehoorde symboliek van Pasen. Jezus gaf alles, zelfs zijn leven, maar ontving alles ook terug, en meer! Zijn dood was niet het einde, maar het begin van iets veel groters.

Zo gaat het ook met geven. De simpele geste van onze hand openen om een ander iets te schenken, houdt in dat diezelfde hand geopend is om te ontvangen. Als we hem dichtknijpen omdat we bezittingen, tijd en ons gelijk willen vasthouden, betekent dat dat we minder kunnen ontvangen. Geven en ontvangen zijn onlosmakelijk verbonden. Samen leiden ze tot iets groters en mooiers.'

Wat hoop je met je paastoespraak te bereiken?

'Ik ben geen dominee of deskundige, ik ben gewoon Hanna die haar ervaringen wil delen. Daarmee wil ik mensen inspireren om eens naar de rol van geven in hun leven te kijken. Het zou een van de belangrijkste thema's moeten zijn in de kerk en daarbuiten. Net zoals het een van de belangrijkste thema's van Jezus' leven op aarde was. Waarom stond geven voor hem zo centraal en wat kunnen wij daarvan leren?'

De LoZ paastoespraak vindt plaats op woensdag 8 april, van 20.00 tot 22.00 uur. Inloop vanaf 19.30 uur. Locatie: De Nieuwe Poort, Claude Debussylaan 2, Amsterdam.

Registreer gratis en betaal aan het eind wat je de avond waard vindt.

paastoespraak.com

Nieuw leven voor Heilig Vuur West

Protestantse Diaconie Amsterdam neemt stokje over in Oud-West

Harmen Brethouwer

Pioniersplek Heilig Vuur West legde een avontuurlijke weg af, met kronkels, omwegen en ups en downs. Voormalig stadsdeelpastor Martin de Jong begeleidde de laatste stap naar een nieuw begin.

Bruisende winkelstraten, veel oudere Amsterdammers, dure koffieaakjes vol jongeren, creatieve broedplaatsen en mensen onderaan de maatschappelijke ladder. In Amsterdam Oud-West bestaan ze naast elkaar. In deze bijzondere wijk is pioniersplek Heilig Vuur West al tien jaar actief in de Arie Biemondstraat. In het pand op nummer 103 vinden naast eigen activiteiten veel andere initiatieven plaats die verbonden zijn met de Protestantse Kerk Amsterdam.

Spannend begin

Heilig Vuur West begon tien jaar geleden als project van de Nassaukerk dat zich op het gebied rond Overtoom en Kinkerstraat richtte. 'Het was een spannende tijd. Pionieren was nog nieuw, er waren geen voorbeelden of financiële kaders', zegt Martin de Jong. Een team van vrijwilligers werkte onder leiding van pionier Margrietha Reinders aan

Stadsdeelpastor Martin de Jong: 'Ik hoop dat er een nieuwe bloeiperiode aanbreekt voor ons project in Oud-West.'

een christelijke gemeenschap met financiële steun van de Protestantse Kerk Amsterdam. 'Het team wist veel mensen uit de buurt en daarbuiten aan te spreken, mede dankzij Margrietha's netwerk. Zij was een centrale, verbindende figuur', aldus De Jong.

Na enkele jaren werd Heilig Vuur West een officiële pioniersplek en buurtdominee Willemien van Berkum nam het stokje over van Reinders. Activiteiten zoals de buurtmaaltijden werden goed

bezoekt en twee keer per maand was er een viering. Buurtgenoten liepen makkelijk binnen voor een kop koffie en een goed gesprek. 'Maar niet alles ging over rozen', zegt De Jong. 'Het lukte bijvoorbeeld niet goed om dertigers en veertigers te trekken. Bovendien nam het aantal bezoekers af doordat mensen bijvoorbeeld verhuisden. Ook de financiering werd een issue. Dan komt er een moment waarop je denkt: hoelang lukt het nog om in deze vorm door te gaan?'

Kijken naar de toekomst

Nadat Van Berkum vorig jaar tijdelijk moest stoppen, werd De Jong gevraagd om Heilig Vuur West te begeleiden. 'Tegelijk keek ik naar de toekomst, samen met de leden van het kernteam. Voor hen heb ik veel respect, ze wijden zich met verve aan hun taak. Ze doen zoveel! En dat allemaal op vrijwillige basis.' De Jong kwam tot de conclusie dat de huidige vorm zijn langste tijd heeft gehad. 'Er waren steeds minder mensen bij het project betrokken. Dan wordt het lastig. Er was nieuw vertrouwen in de toekomst nodig.'

Hij vroeg de Protestantse Diaconie Amsterdam mee te denken over een nieuwe rol voor Heilig Vuur West. Daarop deed diaconaal opbouwwerker Ditta Westerbeke onderzoek in de wijk. De Jong: 'Zij keek onder meer naar de behoeften van bewoners en sprak allerlei organisaties. Die waren vol lof over wat Heilig Vuur West nog steeds betekende voor Oud-West. Mede daardoor kwam Ditta tot de conclusie dat er zeker ruimte is voor een missionaire, diaconale plek.'

Verder met de Diaconie

Deze winter werd de knoop doorgehakt. 'Op basis van Ditta's onderzoek stelde ik voor om niet meer op dezelfde voet verder te gaan, maar onder de vlag van de Diaconie aanwezig te blijven, helpend en ondersteunend. Daar zei de Diaconie ja op. Daar ben ik heel blij mee. De Diaconie heeft in Amsterdam veel andere succes-

volle wijkprojecten met een christelijk hart. Bovendien blijven we nu present in Oud-West, waarbij we goed aansluiten op wat er in de wijk gebeurt en nodig is. Dat kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld met een cursus In Kas, het buurtmaatsjesproject of zoals vanouds met buurtmaaltijden. De Diaconie gaat goed nadenken over de nieuwe invulling.' Oplichting overheerst na deze afspraak, zegt De Jong. 'Natuurlijk is er ook rouw, vooral bij de mensen van het eerste uur, die zich met hart en ziel hebben ingezet voor een bepaalde visie. Die visie verandert nu. Het proces van pionieren in de wijk is nu eenmaal onvoorspelbaar. Maar de Diaconie kan op hun werk voortbouwen. Daarom is er zaterdag 18 april een laatste viering, waarbij dankbaarheid zal overheersen. We sluiten de periode Heilig Vuur West af, maar er gaat een mooie diaconale plek open. Ik hoop dat er een nieuwe bloeiperiode aanbreekt voor ons project in Oud-West.'

Afsluiting en aftrap

Officiële afsluiting en aftrap zaterdag 18 april, in het Gasthuis, Arie Biemondstraat 103. Vanaf 16.00 uur koffie en thee. Om 16.30 uur start programma met bijdragen van Heilig Vuur West en de Diaconie. Aanluitend om 18.00 uur een maaltijd. Graag opgeven via martin.dejong@protestantsamsterdam.nl

Van passie tot paasontbijt

Hier krijgt u een indruk van activiteiten en vieringen in de tijd voor Pasen en ziet u in welke kerk u kunt ontbijten of lunchen met Pasen in Amsterdam.

Vorbereidingstijd van Pasen

Art Stations of the Cross

Een jaar geleden voerde een looproute in het centrum van de stad langs de Art Stations of the Cross. Wie wil, kan de route nu virtueel afleggen. Na afloop een maaltijd.

Vr 25 maart, Nassaukerk, 16.00 uur, info: klaasholwerda@outlook.com

Symposium passies in moderne kunst

Verhalen over de 21e eeuwse passie-composities door Mirella Klomp, scènes uit het passieverhaal in stille films door Caroline Vander Stichele en Art Stations of the Cross, vorig jaar te zien in Amsterdam, door Lieke Wijnia.

Do. 26 mrt. Ariëinstituut, Keistraat 9, Utrecht, 13.00-17.15 uur, € 12,-, studenten: € 5,-, aanmelden bij Sujin Rosie: x.j.s.rosie@tilburguniversity.edu. Bedrag overmaken naar NL28 INGB 0000 545141 t.n.v. FG Bosman o.v.v. symposium passies. figuradivina.org

Braambosgebeden in Westerkerk

Korte avondgebeden in de weken voor Pasen: een half uur rust en bezinning midden in de drukke stad rond de lichten van het Brandend Braambos. Organist Evan Bogerd speelt muziek die past bij deze periode, er klinken woorden uit de Bijbel en een gedicht. Er is ruimte voor gebed, stilte en een lied.

Vr. 27 mrt. en 3 apr. Westerkerk, 17.00-17.30 uur

Passiemiddag in Oost

Passiemiddag met overdenking, zang, creatieve

activiteit en iets lekkers.

Wo. 8 apr. Elthetokerk, 14.00-16.00 uur

Het Verhaal van Pasen

Met Pasen viert De Nieuwe Poort op geheel eigen wijze Het Verhaal van Pasen. Een geëngageerd en persoonlijk verhaal, afgewisseld met muziek, waarbij Ruben van Zwieten, predikant en ondernemer, reflecteert op de huidige tijd.

Wo. 8 apr. Thomaskerk, 20.30 uur, info en aanmelden: denieuwepoort.org

Expositie Minste en Meester

In 14 schilderijen verbeeldt Henk van Loenen de lijdensweg van Christus. Via close ups van zijn gezicht onderzoekt hij: Wie was deze man? En wie is hij voor de hedendaagse, rijke westerse mens?

T/m wo. 8 apr. Thomaskerk, di. en wo. van 12.00-15.00 uur, thomasopen.nl

Taizéviering in Nassaukerk

Meditatieve viering in de traditie van Taizé op Witte Donderdag. Deze viering wordt georganiseerd door de jongeren community Taizé in Amsterdam.

Do. 9 apr. Nassaukerk, 17.00 uur, info: info@taize.amsterdam

Kruisweg door de stad

De christelijke gemeenschap Sant Egidio loopt een route door de stad en staat op verschillende plaatsen stil bij het lijdensverhaal van Jezus en het lijden in de wereld. Iedereen is uitgenodigd om mee te lopen.

Vr. 10 apr. start: Auschwitzmonument Wertheim-park, 15.00 uur, info: info@santegidio.nl

Stille Week in Noorderkerk

In de Stille Week wordt in de Noorderkerk iedere avond een avondgebed gehouden. In lied, muziek, stilte en een korte overdenking staan bezoekers stil bij de weg van Jezus die eindigde aan het

kruis. Op Witte Donderdag het Heilig Avondmaal en op Goede Vrijdag gedenken bezoekers in een stille kerkdienst Jezus' lijden en sterven.

Maandag 6 t/m zaterdag 11 april, Noorderkerk, 19.30 uur, noorderkerk.nl

Even op stil - digitale detox

Een week geen televisie en/of sociale media. Met als doel om aandacht te maken voor relaties, zingeving of dat ene boek. Zo krijg je rust en ruimte voor goede gesprekken en gebed en ervaar je hoe nieuwe technologie jou kan dienen in plaats van andersom. Je kunt je aanmelden om bemoeidingen te ontvangen en je ervaringen te delen. Je kunt ook een aandacht-checklist downloaden om na te denken wat je uit zet qua apparaten en wie of wat juist meer aandacht krijgt.

faith-cafe.nl/digitaldetox

Paasontbijt en paaslunch

Paasontbijt in Nieuwendammerkerk

Een feestelijk en gezellig paasontbijt waaraan iedereen uit kerk en buurt van harte welkom is. Aansluitend paasdienst.

Zo. 12 apr. Nieuwendammerkerk, 8.30-9.30, € 2,50, aanmelden via Geertje Kuut: e.kuut@chello.nl

Paasontbijt in Oranjekeerk

Een feestelijk en gezellig paasontbijt waaraan iedereen uit kerk en buurt van harte welkom is. Aansluitend paasdienst.

Zo. 12 apr. Oranjekeerk, 8.45 uur, aanmelden: beheeroranjekerker@gmail.com.

Paasontbijt in Bethelkerk

Een feestelijk en gezellig paasontbijt waaraan iedereen uit kerk en buurt van harte welkom is. Aansluitend paasdienst.

Zo. 12 apr. Bethelkerk, 9.00 uur

Paasontbijt in Nassaukerk

Een feestelijk en gezellig paasontbijt waaraan iedereen uit kerk en buurt van harte welkom is. Aansluitend paasdienst.

Zo. 12 apr. Nassaukerk (wijkzaal), 9.30 uur

Paaslunch in Willem de Zwijgerkerk

Na de feestelijke paasdienst met veel muziek, aanvang 10.00 uur, is er aansluitend een paaslunch. Opgave niet nodig.

Zo. 12 apr. Willem de Zwijgerkerk, 10.00 uur

Paasbrunch in Noorderkerk

De Noorderkerk in het hart van de Jordaan, is een echte buurtkerk en zet ook met Pasen de deuren wijd open. Op 2e paasdag, maandag 13 april, is er een gezellige brunch in de Noorderkerk, met volop lekkers en alle tijd voor kennismaken, interessante gesprekken en gezellig tafelen.

Ma. 13 apr. Noorderkerk, 10.30 uur, € 5,-, (kinderen t/m 3 jr. gratis), info en aanmelden: noorderkerk.org/paasbrunch

Meer activiteiten en vieringen in de paas-tijd: pasen020.nl

'Informele sfeer en ruimte voor ideeën'

Protestantse Kerk Amsterdam als werkgever

Iris Stekelenburg-van Halem

Jong, enthousiast en alle drie een dubbele baan bij de Protestantse Kerk Amsterdam. Waarom hebben ze deze keuze gemaakt en hoe bevalt het? We maken kennis met Kim van Willegen, Manu Wiggins en Suzanne Geluk.

SUZANNE GELUK (25)

'Drie dagen per week werk ik op de afdeling HR (personeelszaken) van het kerkelijk bureau. Ik houd me onder meer bezig met het thema Veilige Kerk, het opstellen van vacatureteksten en de administratie rondom personeel. Een dag per week werk ik op de afdeling Communicatie, ook hier in het gebouw Corvershof aan de Nieuwe Herengracht 18.

Ik begon in 2016 als student-trainee communicatie voor het jeugdwerk bij de Protestantse Kerk Amsterdam als relevante bijbaan naast mijn studie communicatiewetenschap. Dat het een baan bij de kerk was, was mooi. Maar het had ook een andere non-profit organisatie kunnen zijn. In 2018 studeerde ik af en kreeg ik hier de vraag of ik bij HR wilde komen werken.

Ik ben opgegroeid in een evangelische gemeente. Door het student-traineeship leerde ik de protestantse kerk pas goed kennen. Ik was helemaal niet bekend met kerkrentmeesters bijvoorbeeld. Inmiddels weet ik al iets beter hoe het organisatorisch in elkaar zit en ben ik de rust, tradities en verscheidenheid gaan waarderen. Halverwege 2019 kreeg ik de kans ook een dag per week bij Communicatie aan de slag te gaan. Ik had aangegeven het communicatiedeel van HR toch het leukst te vinden. Aankomend jaar gaan we met het communicatieteam aan de slag om de kerk op een andere manier "in de markt" te zetten. Een marketingexpert heeft ons aanbevelingen gegeven waar we echt wat mee kunnen.

Op dit moment zenden we veel verschillende boodschappen uit. Het is beter er één te kiezen en daarvoor te gaan. Wat wil je uitstralen? Zet de klant centraal. De kerk als merk. Dat is een leuke en mooie uitdaging. Ik denk dat de kerk nog te onzichtbaar is voor veel Amsterdammers. Dat is jammer, want er zijn zoveel mooie en leuke activiteiten, ook als je niet gelovig bent. In de kerk kun je elkaar nog echt ontmoeten. Daarin kan de kerk zeker een rol spelen in dit digitale tijdperk!

Ik vind het mooi dat we met zoveel nieuwe dingen bezig zijn en samen kijken hoe we het nog beter kunnen doen. Er heerst een gezellige, informele sfeer op het kerkelijk bureau en er is ruimte voor ideeën.'

KIM VAN WILLEGEN (26)

'Ik werk twee dagen per week als operationeel werker en pioniersondersteuner op het secretariaat van het kerkelijk bureau. Daarnaast ben ik drie dagen per week medewerker bij *School of Faith*. Dit is een digitaal platform waar we evenementen plaatsen die interessant kunnen zijn voor zinzoekers buiten de kerk. We maken voor-

al gebruik van wat er al is en brengen vraag en aanbod samen. Zo zijn er tien pioniersplekken in Amsterdam waar veel georganiseerd wordt. De meeste van deze activiteiten nemen we op in *School of Faith*. Veel mensen zijn op zoek naar zingeving en gemeenschapsvorming, maar komen niet naar de kerk. Terwijl ik denk dat de kerk mooie ruimte en antwoorden biedt. Er zijn genoeg kansen om aan te sluiten bij de leefwereld van jonge Amsterdammers. Dat is ook wat we met *School of Faith* proberen te doen.

Ik heb hbo theologie gestudeerd en wilde graag binnen de kerk aan de slag. Ik kende de Protestantse Kerk Amsterdam niet. De vacature voor operationeel werker zag ik op reliwerk.nl en ik werd aangenomen! Na een paar maanden ging ik samenwerken met Bas van de Graaf, voormalig predikant van de Jeruzalemkerk. Hij is pioniersbegeleider en initiatiefnemer van *School of Faith* en zocht ondersteuning. Ik vind het mooi dat de Protestantse Kerk Amsterdam zoveel ruimte biedt aan kerkvernieuwing en ben blij dat ik hieraan mee mag werken. Misschien ga ik ooit zelf pionieren.

Doordat de kerken samenwerken, kunnen ze meer impact hebben in de stad. Ik vind het bijzonder dat we een stadspredikant hebben (Tim Vreugdenhil, red). Een dominee voor de stad, dat is toch harstikke mooi. Toch zou de kerk nog veel meer aanwezig mogen zijn in Amsterdam en van zich laten horen. Niet door te zeggen: Wij weten hoe het zit. Maar vooral met de vraag: Hoe kunnen we met zijn allen deze stad nog een stukje mooier maken?

Ik woon in Aalsmeer. Ik kom op de fiets naar mijn werk. Daar doe ik een uurtje over. Dat is sneller dan met het openbaar vervoer. Van jongs af aan ben ik met mijn ouders meegegaan naar de hervormde kerk in Aalsmeer, nu PKN. Ik ben nog steeds actief betrokken bij deze gemeente. De kerk is voor mij een plek van ontmoeting met God en met elkaar. Ik vind het fijn om op zondagmorgen naar de kerk te gaan. Om samen te zingen en vanuit de Bijbel over God te leren. De kerk is een plek van gemeenschap, waar mensen elkaar opzoeken, helpen en bemoedigen.'

MANU WIGGINS (39)

'Ik werk sinds november 2019 twee dagen op het kerkelijk bureau. Mijn taken variëren van het verzorgen van de post, beheren van het archief, regelen van een nieuwe bureaustoel tot af en toe een borrel organiseren. Veel verschillende klussen dus. Daarnaast werk ik twee dagen voor de pioniersplek Zinnig Noord. Mijn werkplek is dan

in kerkgebouw De Ark. Ik ondersteun bij Zinnig Eten - een diner met diepgang - waarbij er naast drie gangen creatieve verrassingen op het menu staan. Zo gingen we onlangs tussen twee gangen door de kerkzaal in. Iemand speelde piano, idee was dat wij daarbij geluid maakten, klanken voortbrachten in harmonie en verbinding. Eerst was het onwennig, een kakofonie, maar het klonk steeds harmonieuzer. Dat vind ik bijzonder, dat raakt me, daar geniet ik van. Bij de activiteit Zin, in de Tolhuistuin, waar een deskundige ingaat op bijvoorbeeld ruimte in je relatie, zijn rond de 50 betalende deelnemers. Er is een vaste groep, maar er zijn ook altijd nieuwe mensen. Dit is ook zo bij Zinnig Eten. Ons streven is om op meer locaties in Noord actief te zijn met nog meer deelnemers.

Op beide werkplekken trekt de levendigheid me. Ik vind het fijn om zaken soepel te laten verlopen. Ik vind het mooi dat ik mag werken voor een organisatie die voortkomt uit een rijke traditie. Hier heb ik bewust naar gezocht en gevonden via reliwerk.nl. Ik ben van Nijmegen naar Amsterdam verhuisd en woon hier nu samen met mijn vrouw.

Het valt me op hoeveel aanbod er is op religieus en spiritueel gebied. Ik mis Nijmegen niet. Maar als ik er terug ben, geniet ik wel van de geur en geluiden van de natuur.

Ik ben niet echt opgegroeid met de kerk. Ik kwam er weleens, maar vond het er letterlijk en figuurlijk koud. Een grijze, betonnen vloer, zwarte stoelen, harde banken en een onpersoonlijk geluid. Voor mij ontstond de betrokkenheid bij religie en spiritualiteit rond mijn 18e. Ik studeerde cultuurpsychologie in Nijmegen en maakte kennis met de Fraters Maristen. Zij lieten mij de rijkdom zien van de christelijke traditie. Ik ontdekte de Bijbel als mooi boekwerk met inspirerende verhalen die nog springlevend zijn. Via Bibliodrama speelden we Bijbelverhalen uit. Zo speelde ik een keer de vader in het verhaal van de verloren zoon. Daardoor ging ik nadenken over de relatie met mijn vader, ik betrok het verhaal op mijn leven. Zo kwam het heel dichtbij en dat maakte indruk. Nu vind ik stilte, bezinning en kracht in de kerk. Een verbinding met God, een herinnering aan dat wat mij draagt en laat zien waar het leven over gaat.'

Manu Wiggins, Suzanne Geluk en Kim van Willegen (vlnr) werken voor de Protestantse Kerk Amsterdam.

Op expeditie in stadsdeel Zuidoost

'Als pioniers willen we met veel mensen en culturen in aanraking komen'

Janneke Donkerlo

De pioniers van Thuis in Zuidoost bezoeken maandelijks een andere kerkdienst en komen tot verrassende ontdekkingen. Hoe kan dat ook anders in het meest gemêleerde stadsdeel van Amsterdam? Een gesprek met theologiestudent en stads-pionier Mart Jan Luteijn.

Het woord 'expeditie' roept associaties op met ontdekkingsreizen. Dat is ook precies de bedoeling van Expeditie Christendom Zuidoost: het verruimen van de horizon door het verkennen van de diversiteit van geloven. De pioniersgroep Thuis in Zuidoost bestaat nu 2,5 jaar. Het is een initiatief van de protestantse kerk in Zuidoost, die wegen zoekt om de vergrijzing tegen te gaan. De pioniersgroep houdt contact met elkaar via een nieuwsbrief en een groepsapp met zo'n 15 tot 20 jongeren. Niet iedereen is gelovig. Een paar mensen zijn er via via bijgekomen. De groep richt zich op jongeren tussen 18 en 35 jaar. Mart Jan Luteijn (22), theologiestudent aan de VU, is een van hen. Net als veel andere studenten woont hij op kamers in Zuidoost omdat je daar als student nog betaalbaar kunt wonen.

Tijd van mijn leven

Gaandeweg ontdekte Mart Jan het bijzondere karakter van Zuidoost. 'Mijn ouders op de Bible Belt vinden het nog steeds wel eng dat ik in de Bijlmer woon, maar ik heb hier de tijd van mijn leven. Zuidoost is zo interessant, ook

Op expeditie in Zuidoost kom je veel verschillende mensen tegen.

al leven veel mensen in hun eigen bubbel. Als pioniers willen we juist met veel verschillende mensen en culturen in aanraking komen. Niet om te evangeliseren, maar om elkaar te ontmoeten, naar elkaar te luisteren, van gedachten te wisselen en zo van elkaar te leren. Zo gingen we onlangs met zes jongeren op bezoek bij een migrantenkerk. Na afloop raakten we in gesprek en leerden we over de problemen waar migranten mee te maken hebben.'

Een expeditie kan trouwens ook betekenen: meedoen met een landelijke opschoning om zo met elkaar de omge-

ving in Zuidoost beter te leren kennen. Expeditie Christendom Zuidoost wordt mede mogelijk gemaakt door het fonds Kerk en Wereld voor projecten rond geloof en samenleving. Een fonds van de Protestantse Kerk in Nederland.

In contact blijven

Soms wagen enkele 'expeditieleden' zich in het hol van de leeuw. Zoals in een kerk waar werd beweerd dat ze homo's konden genezen. Iemand op facebook typte boos: 'Hoe kunnen jullie daar nu heen gaan?' Een van de pioniers reageerde: 'We onderschrijven niet wat zij

zeggen, maar we blijven wel in gesprek. Door een hand uit te steken, zeggen we: 'Ik accepteer je zoals je bent, ook als we het niet altijd met elkaar eens zijn.' In contact blijven, daar gaat het om.

Donderpreek

Verrassend zijn de expedities soms wel. Bij een huwelijksdienst van Ghanese was Mart Jan getuige van een donderpreek zoals hij die nog nooit had meegemaakt. 'Het ging om een stel waarvan de man zijn eerdere vrouw aan de kant had gezet voor een nieuwe. Zelf zou ik in een voorgesprek daar met de man

bij stilstaan, maar de Ghanese voorganger nam *en plein public* geen blad voor de mond. Toen wij daar na afloop naar vroegen, bleek dat de vermaning voortkwam uit oprechte bezorgdheid en betrokkenheid bij zijn gemeenteleden.'

Christen zijn in de stad

Tot voor kort had pioniersgroep Thuis in Zuidoost een eigen jonge dominee: André van der Stoel. Hij organiseerde eens in de drie weken bij hem thuis een inloop. Vanaf 16.30 uur waren jongeren welkom voor koffie, het bereiden van een gezamenlijke maaltijd en na afloop kletsen en een spelletje doen. Mart Jan: 'Helaas lukte het André niet om zijn pioniersuren te combineren met zijn andere baan als predikant bij de lutherse kerk in Amsterdam. Komende tijd wordt gekeken of het mogelijk is om een nieuwe trekker aan te stellen.'

Evenement

Een groot evenement dit jaar waar Mart Jan nu al naar uitkijkt, is de jongerenbijeenkomst op 18 mei in de Kas van de Protestantse Kerk en Diaconie Amsterdam. Het thema is 'Christen zijn in de stad'. Aan het evenement leveren ook de pioniers van Thuis in Zuidoost een bijdrage. Verder werken mee: de Kwerkerij, Luthers Amsterdam, Taizé Amsterdam, Navigators Amsterdam, CSFR Amsterdam en Ichthus Amsterdam. De avond begint om 19.30 met een inloop en duurt tot ongeveer 22.00 uur.

'Buitenstaanders die binnen komen'

Ds. Johan Visser over zijn boek *Randfiguren, verhalende Bijbelstudies*

Els van Swol

Om op de afgesproken plek in de Noorderkerk te komen, moet je door de Noorderkapel. Op een tafel met waxinelichtjes liggen twee boeken open bij Psalm 72: een Bijbel en het boek *Een brug van fluweel*, gebedsmeditaties van ds. Margreet Klokke. Samen vormen de boeken zo onbedoeld de opmaat voor het gesprek dat *Kerk in Mokum* heeft met ds. Johan Visser over zijn recent verschenen bundel *Randfiguren*. Het eerste deel in een serie verhalende Bijbelstudies.

We komen vrijwel direct op het verschil tussen gebedsmeditaties en Bijbelstudies. Johan Visser, die sinds 2017 predikant is in de Noorderkerk: 'Ik laat de verhalende gedeelten in de Bijbel als verhaal in hun eigen kracht staan. Die

verhalen zijn echt verhalen. Je kunt er natuurlijk over mediteren of reflecteren, maar je kunt ze ook anders lezen: je inleven in de personages, de details zien van de omgeving waar het verhaal zich afspeelt en met verbeelding tussen de regels door lezen.'

Tien randfiguren

'De Amerikaanse theoloog Eugene Peterson, die ik toevallig op het spoor ben gekomen, heeft me tot dit genre geïnspireerd. Hij doet dat, op een vergelijkbare, maar andere manier in zijn geparafraseerde *The Message*. De achterliggende vraag is dan: wat wil dat Bijbelverhaal je nu zeggen, wat roept het bij je op, in onze tijd, bijvoorbeeld als je denkt aan polarisatie en het leven in je eigen bubbel? Door die invulling, de achtergrond en de context, zijn het kleine studies geworden om zelf mee aan de slag te gaan. De Bijbel spreekt en legt dan iets open.'

Het gaat om tien verhalen, over figuren uit het Oude en het Nieuwe Testament, mannen en vrouwen. Niet de makkelijkste, variërend van Bileam tot Barabbas, van de koningin van Seba tot Zacheüs.

Nadat het verhaal op een vaak poëtische manier is weergegeven, volgen enkele opmerkingen bij de gekozen Bijbelfragmenten, en enkele vragen om over door te denken en te spreken in bijvoorbeeld Bijbelkringen. 'Een Bijbelkring in het land heeft een verhaal en een Bijbelstudie getest en was enthousiast over de opzet. Zelf heb ik een verhaal bij een studentenvereniging gelezen en had het idee dat het landde.'

De werkelijkheid van God wakker roepen

Verbeelding

'De tien randfiguren zijn tien buitenstaanders die, zeg maar, binnen komen. Dat is zowel kritisch als bemoedigend voor de kerk. Kritisch voor onze hokjes en bubbels, maar ook bemoedigend als je ziet - zoals ook hier in de Noorderkerk - dat God in mensen buiten en aan

de rand van kerk en samenleving aanwezig is. Eigenlijk zijn "randfiguren" meer dan een thema. Het is, zo heb ik ontdekt, een Bijbelse lijn, waardoor je diep geraakt kunt worden. Wanneer je je bijvoorbeeld in Barabbas, die in het evangelieverhaal eigenlijk een *flat character* is, probeert in te leven, gaat hij ook leven. Verrassend is, dat het zo simpel werkt. Dat het verhaal zich opent door je verbeelding erop los te laten.'

Een naakt geloof

Een van de mooiste Bijbelstudies uit het boekje is misschien wel die over de Kanaänitische vrouw (Matteüs 15:21-28). Op mijn vraag wat daar voor hem de kern van is, antwoordt Visser: 'De kern lijkt me de kracht van een soort naakt, oersterk geloof. Het verhaal gaat over een vrouw die bij Jezus komt met de vraag haar dochter van een boze geest te bevrijden. Jezus weigert dat, omdat zij een heiden is. Je zou denken dat de vrouw boos zou afdruppen, maar ze houdt vol en weet Jezus in zijn eigen woorden te vangen. Hij is verrast door haar grote geloof waardoor gebeurt wat zij wil. Als lezer blijf

ik verbaasd achter. Het zijn op die manier verhalen geworden, die iets van de werkelijkheid van God wakker roepen. Op die manier ondersteunen ze mijn geloof. Ik ben er misschien zelfs geloviger door geworden.'

Randfiguren. Verhalende Bijbelstudies, Johan Visser, KokBoekencentrum Uitgevers, ISBN 9789023958338, € 10,99.

Op je gemak winkelen in de Voedselmarkt

Bij sociale supermarkt staan keuzevrijheid en eigenwaarde centraal

Harmen Brethouwer

Met zijn eerste twee winkels heeft de Sociale Kruidenier zich inmiddels bewezen. Nu is het tijd voor samenwerking met de Voedselbank in Amsterdam-Zuid.

Projectleiders Jessie Verhave en Nicky Dankelman van de Protestantse Diaconie Amsterdam werkten er een jaar lang naartoe: de opening van de Voedselmarkt in stadsdeel Zuid. Die feestelijke gebeurtenis in januari was het resultaat van intensieve samenwerking tussen de Sociale Kruidenier en de Voedselbank Amsterdam. De Voedselbank omarmt hiermee voor het eerst het supermarktmodel van haar diaconale partner. En als het aan beide organisaties ligt, blijft het niet bij één Voedselmarkt.

Koffie, cursus en korting

Drie jaar geleden opende toenmalig wethouder Arjan Vliegthart de eerste winkel van de Sociale Kruidenier in de kelder van de Diaconie. Een vestiging in Noord volgde. Amsterdammers met een krappe beurs ontvangen in deze sociale supermarkten geen vooraf samengesteld pakket, maar kiezen uit houdbare levensmiddelen, verzorgingsproducten en schoonmaakmiddelen. Daarvoor betalen ze dertig procent van de aanschafprijs, de rest komt uit een tegoed.

'De winkels bieden nog veel meer', zegt Jessie Verhave. 'Ze hebben een sociale functie. Daarnaast bieden we cursussen aan. Elke klant haalt er wat hij of zij nodig heeft. De een wil een compu-

Freek de Jonge opent de Voedselmarkt in Amsterdam Zuid.

tertraining om zijn financiën te kunnen regelen. De ander heeft interesse in een cursus over omgaan met stress of drinkt gezellig een kopje koffie met andere klanten.'

Het hoofddoel is en blijft om een prettige en betaalbare winkelervaring te bieden. 'Voor mensen in een kwetsbare financiële en sociale positie, is het extra belangrijk dat ze gelijkwaardig worden behandeld. Ze hoeven geen "dank je wel" te zeggen voor iets dat ze uitkiezen en kopen. Het onderscheid tussen cliënt en hulpgever verdwijnt. Ze hoe-

ven even niets aan te tonen of uit te leggen. Bij ons komen ze tot rust.'

Rondleiding door winkel

Nu is er dus sinds kort een derde locatie aan de Lutmastraat in Zuid. Verhave neemt ons mee de Voedselmarkt in: 'Op nummer 61 zie je een grote poort. Als je die door loopt, kom je uit op een kleine binnenplaats. Bij de ontmoetingsruimte stap je naar binnen. Daar ontvangt de receptionist je. Er zijn koffie, thee en koekjes. Tegenover een mooie keuken, waar we later kookcursussen willen geven, vind je de Sociale Kruidenier. In een

sfeervol ingerichte ruimte zijn non-food producten zoals shampoo, wasmiddel en luiers uitgestald. Die koop je volgens ons model met een eigen bijdrage. Als je verder loopt, kom je in het gedeelte van de Voedselbank. Als klant vind je daar voedingsmiddelen, die je nu voor het eerst zelf uitkiest en afrekent met een puntensysteem.'

De klanten zijn positief over de nieuwe, flexibele winkelformule. Al moeten sommigen wel wennen. Dat geldt ook voor de vrijwilligers van de Voedselbank. Verhave looft hun aanpassingsvermogen. 'Voor hen veranderde er nogal wat.

Zij waren gewend aan een andere manier van werken. Daarom organiseerden we een training. De centrale vraag daarbij was hoe ze zelf graag benaderd worden in een winkel.'

Ander perspectief op omgaan met armoede

Slechts het begin

Verhave ziet voor zich hoe de twee delen van de Voedselmarkt nog meer één geheel vormen, liefst ook met ruimere openingstijden. Zo lopen klanten nog makkelijker naar binnen. Maar alles op zijn tijd. Op organisatorisch en logistiek gebied is er voorlopig genoeg werk aan de winkel. Verhave weet te vertellen dat dit nog maar het begin is. 'Het plan is om in de stad van twaalf uitgiftepunten van de Voedselbank naar vier of vijf Voedselmarkten te gaan. De locatie in Zuid is een volwaardige *pilot* om te zien wat werkt en wat beter kan.'

De nieuwe winkel past in het streven van de Sociale Kruidenier om *feeling* te krijgen met de hele stad. Verhave: 'Ondertussen zijn we bezig met een sociaal warehouse in Noord. Ook in Zuidoost willen we graag aanwezig zijn. Op elke plek zijn de klanten en vrijwilligers weer anders. Maar overal vind je onze kernwaarden: keuzevrijheid en eigenwaarde terug. Daarmee bieden we een ander perspectief op omgaan met armoede. Een integraal model dat de cultuur van armoede doorbreekt, waar mensen krachtiger uit komen dan dat ze erin gingen.'

Elk mens waardevol, God wijst geen mens af

De Sluis biedt (ex-)gedetineerden perspectief

Janneke Donkerlo

Stichting De Sluis ondersteunt (ex-)gedetineerden binnen en buiten de gevangensmuren. 'Niet omdat gevangenen zielig zijn, maar omdat het belangrijk is dat ze beter naar buiten komen dan dat ze erin gingen.'

De Diaconale Stichting voor Gevangenzorg De Sluis - kortweg De Sluis - is een zelfstandige, oecumenische organisatie die zich inzet voor (ex-)gedetineerden en hun familie, zowel binnen als buiten de gevangensmuren. De Sluis werd opgericht in 2015 toen de gevangenis in Haarlem en Amsterdam werden opgedoekt en plaats maakten voor het Justitieel Complex in Zaanstad, ook wel bekend als de Zaanbajes.

Honderd vrijwilligers

De stichting telt enkele betaalde parttime medewerkers en zo'n honderd vrijwilligers. Irinda de Groen is directeur en coördineert - vanuit een kan-

toortje op de Nieuwe Herengracht - de extramurale contacten, buiten de gevangensmuren. De Groen werkt al twintig jaar met (ex-)gedetineerden. 'Ze hebben foute keuzes gemaakt en daar moeten ze voor boeten. Maar vaak zijn het *survivors* en daar heb ik ook veel respect voor.' Geestelijk verzorger Hermine Pronk werkt binnen de muren van de bajes. Pronk verzorgt kerkdiensten, cursussen en bijeenkomsten en heeft persoonlijk contact met gedetineerden. Althans, met hen die dat willen. 'Het is geen verplichting. Maar gevangenen weten dat De Sluis geen deel uitmaakt van het repressieve rechtssysteem en dat scheidt vertrouwen.'

Taboe

Mensen bij De Sluis laten zich inspireren door de christelijke visie dat elk mens waardevol is en dat God geen mens afwijst. Die visie is geen overbodige luxe. Want in de samenleving is detentie een taboe, ook binnen de kerk. Veel mensen kijken op ex-bajesklanten neer, of weten niet hoe ze moeten reageren. Men praat daarom niet gemakkelijk over een zoon of partner met een strafblad, weet De Groen: 'Vorig jaar was er een moeder met een zoon in de bajes. Ze had een groot netwerk en was lid van een kerk, maar durfde niet over de situatie van haar zoon te praten. Ze was bang dat mensen

zouden zeggen: "Het is jouw zoon, wie heeft hem nou opgevoed?" Gesteund door een vrijwilliger van De Sluis lukte het deze moeder om het onderwerp toch bespreekbaar te maken.'

Vader-kind-dagen

'Ook voor de kinderen kan De Sluis iets betekenen. Iedere bajes is verplicht om minimaal vier vader-kind-dagen te organiseren. Met hulp van de stichting zijn dat er in de Zaanbajes inmiddels elf geworden, verdeeld over drie groepen. In 2018 hebben 676 kinderen daar gebruik van gemaakt. De inrichting stelt een ruimte beschikbaar, de vrijwilligers zorgen voor een kindvriendelijke omgeving met vloerkleden, speelgoed en een muziekje. Zo nodig helpen ze bij het verschonen van een luier. Ook heeft De Sluis ervoor gezorgd dat vaders hun kinderen, via een beveiligde netwerkverbinding, een verhaaltje kunnen voorlezen.'

Doolhof

Detentie kan een periode van reflectie zijn. Hoe heeft het zover kunnen komen? Wat wil ik anders gaan doen? Maar sommige gevangenen vallen, eenmaal weer buiten, in een gat, aldus De Groen. 'Vooral als ze niet over een netwerk beschikken, kunnen wij uitkomst bieden. Door mee te gaan

naar afspraken bij de verslavingskliniek of te helpen bij het aanvragen van een DigiD. Mensen hebben geen idee wat een doolhof dat kan zijn.'

De Groen: 'En we kunnen mensen attenderen op plekken waar ze welkom zijn, zoals de Nassaukerk. Daar zijn ze gewend aan mensen met een rugzakje. Ex-gedetineerden kunnen er terecht voor koffie en een praatje. Zo kan de kerk echt wat betekenen.'

dsgdesluis.nl

Westerkerk steunt De Sluis

Op ontmoetingsdagen en bij kerkenraden in Amsterdam, Haarlem en de Zaanstreek vraagt stichting De Sluis aandacht voor (ex-)gedetineerden. De diaconie van de Westerkerk was zozeer onder de indruk van de presentatie waarin het werk voor gevangenen door middel van kerkdiensten en (na)zorg uiteen werd gezet, dat ze de stichting in 2020 als jaarproject heeft aangewezen. Iedere maand zal een collecte bestemd zijn voor De Sluis.

Een kwestie waarmee de kerk staat of valt

De actualiteit van Dietrich Bonhoeffer in Zuid-Afrika

Wilken Veen

Op 9 april (Witte Donderdag) is het precies vijfenzeventig jaar geleden dat de beroemde theoloog en verzetsstrijder Dietrich Bonhoeffer in het concentratiekamp Flossenbürg werd opgehangen. Dietrich Bonhoeffer was toen 39 jaar oud en geldt nu als een van de belangrijkste theologen van de vorige eeuw.

Dat Bonhoeffer zo'n bekende theoloog is, heeft niet alleen met zijn theologie te maken, maar misschien meer nog met het feit dat hij ook leefde (en stierf) voor wat hij schreef. Van zijn belangrijkste boeken - allemaal in het Nederlands vertaald - werd alleen *Navolging* bij zijn leven uitgegeven. Zijn *Ethiek* en de verzameling van zijn brieven vanuit de gevangenis van Tegel aan zijn vriend en latere biograaf Eberhard Bethge, *Verzet en Overgave*, zouden door Bethge postuum worden uitgegeven.

Revolutie

Voor de uitgave van *Verzet en Overgave* veroorzaakte een kleine revolutie in de theologische wereld. Bonhoeffer, die zijn tijd ver vooruit was, probeert daarin te bedenken hoe een christen en een gelovige gemeenschap zou kunnen leven in een totaal geseculariseerde samenleving. Bonhoeffer voorzag het einde van de religie en haar invloed op de samenleving, maar hij treurde daar niet om. Hij zag er de mogelijkheid in van een religieus en onmachtig christendom, dat oproept tot een leven in navolging van Christus, een leven voor anderen.

Een leven voor anderen

Apartheid

Aan Eberhard Bethge (1909-2000) werd vaak gevraagd: 'Wat zou Bonhoeffer hiervan gevonden hebben?' Altijd weigerde hij daarop te antwoorden, want hij wilde niet speculeren. Maar in een geval maakte hij een uitzondering. Toen hem gevraagd werd hoe Bonhoeffer over de apartheid in Zuid-Afrika gedacht zou hebben, antwoordde hij, dat dit voor Bonhoeffer een *status confessionis* geweest zou zijn. Dat betekent dat het een kwestie is waarmee de kerk staat of valt. Zoals voor Bonhoeffer het antisemitisme dat was. Als een kerk antisemitisch wordt, houdt ze op kerk van Christus te zijn. Zo is dat ook bij de apartheid: een kerk die de apartheid steunt, en dat deed de Nederduits Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika voluit, is geen kerk van Christus.

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat theoloog en verzetsstrijder Bonhoeffer om het leven gebracht werd.

Internationaal Bonhoeffer Congres

Juist daarom was het zo bijzonder dat het 13e Internationale Bonhoeffer Congres in dit herdenkingsjaar in Zuid-Afrika werd gehouden. En nog wel in Stellenbosch, aan de universiteit die tot aan de afschaffing van de apartheid volledig blank was en waar nu zwarte hoogleraren en zwarte studenten (al zijn ze nog in de minderheid) actief zijn. Deze universiteit heeft een aparte 'Bonhoeffer-unit' onder leiding van Robert Vosloo, hoogleraar systematische theologie en voorzitter van het organisatiecomité van het congres. Het was in alle opzichten een heel bijzonder congres. Nog nooit was de helft van de sprekers (m/v) zwart en ook nog nooit waren de sprekers gemiddeld zo jong. Een aantal van de inmiddels hoogbejaarde coryfeeën van de Bonhoefferstudie was wel aanwezig, maar de meeste deelnemers waren ruimschoots jonger dan schrijver dezes, die dit jaar met emeritaat gaat.

Harlem

Mijn idee was tot aan dit congres dat Bethges' opmerking over de apartheid alleen sloeg op een vergelijking van nationaalsocialisme en apart-

heid. Maar Reggie Williams, een zwarte hoogleeraar uit Chicago, maakte duidelijk dat Bonhoeffer's afschuw van rassentheorieën ontstaan moet zijn, toen hij in het studiejaar 1930/'31 in New York studeerde en daar kennis maakte met de zwarte kerken in Harlem, waar hij zich meer thuis voelde dan bij de witte kerken.

Voordrachten over de waarheidscommissie van Desmond Tutu, over 'Bonhoeffer en Biko' en vooral de preek bij de opening van het congres door de Anglicaanse aartsbisschop Thabo Makgoba hebben diepe indruk gemaakt. Deze vriend van de familie Mandela durft openlijk te spreken over het feit, dat er onder president Zuma naast de nog steeds bestaande witte elite een tweede elite is ontstaan van ANC-leden, die goed voor zichzelf hebben gezorgd en elkaar de lucratieve baantjes toeschuiven.

'Iedere week een begrafenis'

Het grootste deel van de conferentie was in Stellenbosch, maar een dag werd in Kaapstad doorgebracht, waar we werden ontvangen in de University of the Western Cape, een overwegend zwarte universiteit. Tot onze grote verrassing -

het stond niet op het programma - hoorden we daar een voordracht van Allan Boesak, die vertelde over de strijd tegen de apartheid die aan het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw op en rond deze universiteit werd gevoerd. 'Iedere week een begrafenis' is dan zo'n zin die in je ziel wordt gegroefd.

Maar Boesak, hij studeerde ooit in Kampen en veel van zijn boeken zijn in het Nederlands uitgegeven, is nog vol goede moed en ook de inmiddels 90-jarige Desmond Tutu leeft nog, al kon hij niet meer aanwezig zijn. Dat hun woorden, als die van Bonhoeffer opgetekend en bewaard worden, is misschien wel het belangrijkste van dit historische congres.

Brief aan Mahatma Gandhi

Ten slotte was er nog een sensationeel nieuwtje op het congres: Clifford Green, 85 inmiddels en oprichter van de Engelstalige sectie van de International Bonhoeffer Society, maakte bekend dat de brief die Bonhoeffer in 1934 aan Mahatma Gandhi schreef, in een Indiaas archief ontdekt is. Bonhoeffer schrijft daarin onder andere dat hij Karl Barth beschouwt als vriend en leermeester in de theologie, maar dat er niemand is die hem een leven als christen in de zin van de Bergrede kan leren. Daarvoor wendt hij zich tot Mahatma Gandhi, met het verzoek bij hem in de leer te mogen! Het is er trouwens nooit van gekomen. Gelukkig waren we in de gelegenheid om naast de conferentie ook nog rond te reizen in Zuid-Afrika. We bezochten een aantal projecten van Kerk in Actie en konden genieten van een heel mooi en warm land.

Wilken Veen is predikant van het Leerhuis Amsterdam, van de Protestantse Kerk Amsterdam. Hij maakte de reis samen met Gerard den Hertog, met wie hij de *Ethiek* van Bonhoeffer vertaalde.

Wilken Veen (r) in gesprek met de Anglicaanse aartsbisschop van Zuid-Afrika, Thabo Makgoba.

Kees van der Zwaard verdiept zich in Bonhoeffer.

Muziektheatervoorstelling Bonhoeffer - Wie ben ik?

Theatervoorstelling over de prijs van vrijheid. Schrijver, scenarist, theoloog en theatermaker Kees van der Zwaard verdiept zich in de laatste uren van Dietrich Bonhoeffer. Deze lutherse predikant die meedeed aan een aanslag op Hitler, werd gepakt, veroordeeld en op 9 april 1945 opgehangen. Hij was toen 39 jaar oud. Vanuit de gevangenis schreef Bonhoeffer brieven over verzet en overgave aan zijn ouders, vriend en verloofde. Aan het eind van zijn leven maakte hij ook gedichten. In deze door Cilia Hogerzeil geregisseerde muziektheatervoorstelling Bonhoeffer - Wie ben ik? volgt Kees van der

Zwaard hem op zijn zoektocht. Van der Zwaard speelt samen met altvioliste Roosmarijn Tuentjer. Zij componeert en improviseert een tegensysteem en zal als zijn verloofde Maria onbereikbaar nabij zijn. Toegangs prijs: donatie.

Zondag 5 april, Oude Lutherse Kerk, Singel 411, hoek Spui, 12.30 uur, donatie.

Bonhoeffer-lezingen

Bonhoeffer was een vooraanstaand Duits kerkleider, theoloog, verzetsstrijder tegen het nazisme en schrijver.

Hij was volop bezig met de vraag wat een kerk is en wat haar te doen staat, ook of vooral in de benarde situatie van het Derde Rijk. Wilken Veen,

predikant van het Leerhuis Amsterdam, spreekt over Dietrich Bonhoeffer en de kerk.

Dinsdag 31 maart, Thomaskerk, Prinses Irenestraat 36, 20.00 uur.

Veen geeft een boeiend overzicht over leven en werk van Bonhoeffer. 75 jaar na zijn dood in het concentratiekamp Flossenbürg, hebben zijn scherp verwoord theologisch denken en doorleefde spiritualiteit niets van hun actualiteit verloren. Een goede achtergrond bij de theatervoorstelling in de Oude Lutherse Kerk op zondag 5 april.

Donderdag 2 april, Oude Lutherse Kerk, Singel 411, hoek Spui, 20.00 uur

'Mijn naam is Anne Bolhuis, ik ben 26 en kom uit Amsterdam. Ik was kerkelijk werker bij de Protestantse Kerk Nederland in Heerde. Sinds vorig jaar september ben ik communicatiemedewerker bij de Protestantse Diaconie Amsterdam. Ik ben nog op zoek naar een kerk of een (pioniers)plek waarbij ik me kan aansluiten.'

Ik ben bij de Protestantse Diaconie Amsterdam gaan werken vanuit maatschappelijke betrokkenheid. Dat hoort bij mijn geloofsbeleving. Ik werk nu op een plek waar dit heel tastbaar wordt, ik vind dat heel bijzonder. Zo wordt Bijbelse inspiratie hier in de praktijk gebracht. Neem het verhaal over de barmhartige Samaritaan, daar wordt over nagedacht. Hoe kunnen we deze naastenliefde het beste realiseren? Door oog te hebben voor de mensen en een vrijplaats voor ontmoeting te zijn. Dit gebeurt op een speelse en positieve manier. Zo worden er *storytelling* avonden georganiseerd in het Wereldhuis en waren er zomerfeesten in de Hofuin.

Deze inspiratie komt ook tot uiting in het diaconaal opbouwwerk in de stadswijken. Ik vind het mooi hoe mijn collega's luisteren naar de mensen: wat is er echt aan de hand? Het kost soms wat tijd voordat je daar achter komt en bijvoorbeeld ontdekt dat mensen in armoede zich heel geïsoleerd kunnen voelen. We creëren plekken waar mensen gezien worden, waar zij elkaar kunnen ontmoeten en ondersteunen. In de maatschappij voelen veel mensen zich miskend, het is mooi om te ervaren dat het anders kan. Ik wil recht doen aan al het moois dat hier gebeurt door erover te schrijven, foto's en filmpjes te maken en dit onder meer te posten op sociale media. Ik krijg leuke reacties en merk dat er veel belangstelling is.'

Anne Bolhuis

Foto: Marjolijn Geels

HART & ZIEL

COLUMN

Een paasgesprek

Margrietha Reinders
Buurtdominee in Betondorp

Reageren? Mail naar
redactie@protestantsamsterdam.nl

Het regent in de stad en een koude wind blaast met genadeloze kracht over heggen en plantsoentjes. Toch stap ik op mijn fiets, met een dikke jas aan. Wat zou ik zijn zonder fiets? Ze brengt mij dicht bij de mensen in de heggen en steggen van onze stad.

Ik rijd vandaag eerst een paar keer verkeerd, voordat ik het goede adres vind. Daar staat ze, in de deuropening, met haar warme ochtendjas nog aan, op pantoffels. De mevrouw die zo graag eens wilde praten. 'Vandaag ben ik in bed gebleven', zegt ze, terwijl ze heel langzaam en voorzichtig haar rollator draait. Ik zie dat ze veel

pijn heeft, maar ze schuifelt dapper verder. Even moet ik aan mijn lieve moeder denken en mijn ogen schieten vol. Uit mijn tas tover ik een bosje narcissen tevoorschijn en zet ze op het propere aanrecht in een vaas. De groene sprietjes steken opgewekt omhoog als een belofte van nieuw leven. 'Och wat leuk', zegt ze, 'zelf heb ik zelden bloemen meer, want ik koop liever af en toe een boek en ik ben niet rijk.'

In het mandje van haar rollator ligt een fles rode wijn. 'We nemen een glaasje', zegt ze met een opgetogen blik en draagt mij op om blokjes kaas te snijden. 'Even mijn gebit pakken...'

Aan de muur hangt een mooie kleurenfoto van een jeugdige vrouw met een hond in de zomerzon, ongeveer van mijn leeftijd. 'Dat ben ik', zegt ze, terwijl ze zich heel langzaam in een stoel laat zakken.

Samen kijken we terug in de tijd en leggen aandachtig de losse stukjes van haar leven aan elkaar. Uit de brokstukken ontstaat het beeld van een bijzonder mens, verwond, liefdevol en moedig. Het is een paasgesprek: zij staat op in Gods liefdeslicht, helemaal heel en als nieuw. Zo is Amsterdam vol verhalen van mensen die zich tevoorschijn willen laten luisteren!

Colofon

Kerk in Mokum maandblad
April 2020,
jaargang 11, nummer 3

Protestantse Kerk Amsterdam
Nieuwe Herengracht 18
1018 DP Amsterdam

Hoofdredactie:

Hanna van Dorssen

Eindredactie agendakatern:

Baukje Bos-Burggraaff

Bureauredactie: Iris Stekelenburg,
abcredactie.nl

Contact:
redactie@protestantsamsterdam.nl
of 020 53 53 700

Aan dit nummer werkten mee:

Harmen Brethouwer, Janneke Donkerlo,
Margrietha Reinders, Wilfred Scholten,
Iris Stekelenburg, Els van Swol,
Tim Vreugdenhil

Abonnement: Een abonnement opgeven
of opzeggen doet u via abbonementen@protestantsamsterdam.nl of 020 53 53 700 (9.00 uur-17.00 uur). Eenmaal per

jaar wordt u uitgenodigd een vrijwillige bijdrage te betalen. Rek.nr. NL68 RABO 0373 7414 80 t.n.v. Protestantse Gemeente te Amsterdam inz. Kerkblad

Verschijningsfrequentie: *Kerk in Mokum* verschijnt 10x per jaar, 5x als blad van 14 pagina's en 5x als agenda van 6 pagina's. Het volgende nummer komt uit op 28 april 2020.

Vormgeving: Studio Edens, Amsterdam
Druk: Vellendrukkerij BDU, Barneveld

Protestants020

ProtestantseKerkAmsterdam

protestantsamsterdam.nl

protestantse kerk
amsterdam

Pleisterplaats voor de ziel